

Nr 15

Utlåtande i anledning av motioner om översyn av bestämmelserna om straff för djurplågeri.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 39 i första kammaren av herr *Schött* och fröken *Stenberg* och nr 43 i andra kammaren av herr *Werner m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn av brottsbalkens 16 kap 13 §».

Utskottet har vidare behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, nr 41 i första kammaren av herrar *Tistad* och *Petersson, Hans*, och nr 41 i andra kammaren av herrar *Sjöholm* och *Strömberg*.

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring av 16 kap 13 § brottsbalken att däri stadgat straffansvar kommer att omfatta även djurplågeri förorsakat av vårdslöshet».

Djurplågeriparagrafen m. m.

Straff för djurplågeri infördes i svensk rätt först genom en förordning den 21 december 1857 angående ansvar för misshandling av djur. Enligt denna förordning skulle den som i behandling av egna eller andras kreatur visade uppenbar grymhet straffas med böter från fem till och med etthundra riksdaler riksmünt. Förordningen var alltså inte tillämplig beträffande andra djur än husdjur. Stadgandet upptogs oförändrat i 18 kap. 16 § 1864 års strafflag. Genom lag den 20 juni 1890 höjdes straffmaximum till 500 kronors böter och genom lag den 20 juni 1900 erhöll paragrafen ett tillägg enligt vilket straffet, därest omständigheterna var synnerligen försvårande, skulle kunna bestämmas till fängelse i högst sex månader. För att misshandel av varje slag av djur skulle vara straffbelagd ersattes genom lag den 12 juli 1907 uttrycket »egna eller andras kreatur» med ordet »djur». Efter senare ändringar upptog bestämmelsen fram till år 1945 som brottsbeskrivning att någon i behandling av djur visat uppenbar grymhet genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes. Brottsbeskrivningen anknöt alltså till det av gärningsmannen ådagalagda sinnelaget. Straffet för djurplågeri var i normalfall böter. Var djurplågeriet av svår beskaffenhet eller var omständigheterna eljest försvårande, kunde dock dömas till fängelse i högst sex månader.

Samtidigt med att lagen den 19 maj 1944 om djurskydd trädde i kraft den 1 januari 1945 erhöll bestämmelsen mot djurplågeri, då i 11 kap. 13 § strafflagen, den avfattning den hade då strafflagen med utgången av år 1964 upphörde att gälla. Från strafflagen överfördes sedan bestämmelsen utan ändring i sak till 16 kap. 13 § brottsbalken. Enligt djurplågeriparagrafens lydelse under denna tid förelåg djurplågeri om någon genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes utsatte djur för otillbörligt lidande. Brottbeskrivningen anknöts således direkt till effekten, lidandet. Straffbar var alltså den som utsatte djur för »otillbörligt» lidande. Straffet var böter eller fängelse i högst två år. (Det må anmärkas att stadgandet i strafflagen inte angav begränsningen av fängelsestraffet till två år. En sådan begränsning följde emellertid av allmänna regler.)

Genom lagändring, som trätt i kraft den 1 juli 1966, har gärningsbeskrivningen i djurplågeriparagrafen omformulerats i skärpande riktning. Numera skall sålunda dömas för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år, om någon genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt *otillbörligen* utsätter djur för lidande. Begreppet otillbörlighet hänförs alltså till den åtgärd som gett upphov till djurets lidande i stället för att — som tidigare — anknyta till lidandet. Gärningsmannens sinnelag och avsikten med den påtalade gärningen antogs härigenom komma att få ökat beaktande. För att djurplågeribrott skall anses föreligga krävs enligt huvudregeln i 1 kap. 2 § första stycket brottsbalken, att gärningen är *uppsåtlig*. Gärningsmannen skall alltså ha insett, att djuret åsamkades lidande. Det är emellertid till fyllest med s. k. eventuellt uppsåt. Ådagalagd likgiltighet för djurets vård kan fördenskull bli föremål för straff.

Straffbestämmelsen om djurplågeri är grundläggande för den rättsliga regleringen av djurskyddet. Beträffande lagstiftningen i övrigt på djurskyddets område hänvisas till en översiktlig redogörelse i utskottets utlåtande nr 11 i år.

Kort om rekvisiten uppsåt och oaktsamhet

Rekvisiten för att ett brott skall anses föreligga indelas i objektiva och subjektiva. Såsom subjektiva rekvisit räknas uppsåt och oaktsamhet. Som ovan anförts föreskrivs i 1 kap. 2 § första stycket brottsbalken att i balken beskriven gärning skall, om ej annat sägs, anses som brott endast då den begås uppsåtligen. I ganska många av brottbeskrivningarna i brottsbalken förekommer emellertid att oaktsamhet uppställs som subjektivt rekvisit.

Brottsbalken innehåller inte någon definition av begreppet *uppsåt*. Genom vissa rättsfall torde emellertid innebörden av begreppet uppsåt i svensk straffrätt vara tämligen väl bestämt.

Att en handling begås uppsåtligen är ungefärligen likabetydande med att den begås med vett och vilja. En mera distinkt bestämning av begreppet uppsåt kräver emellertid, att man skiljer mellan tre former av uppsåt, nämligen direkt, indirekt och eventuellt uppsåt.

Direkt uppsåt, även kallat *dolus directus*, till viss effekt föreligger, om effekten är just den som gärningsmannen vill uppnå genom sin handling. Om någon önskar annans död emedan han är förbittrad på honom och därför dödar honom, har han orsakat döden med direkt uppsåt. Sådant uppsåt föreligger emellertid också, när gärningsmannen betraktar effekten såsom genomgångsled till den effekt han önskar uppnå, t. ex. i det fallet att någon dödar en anhörig för att få arva denne. När i brottsbalken användes uttrycket »för att» uppställs därmed ett krav på direkt uppsåt. Enligt modernt språkbruk betecknar orden avsikt och syfte direkt uppsåt.

Indirekt uppsåt, även kallat *dolus indirectus*, till viss effekt föreligger, om gärningsmannen inser att effekten är nödvändigt förbunden med hans handling utan att den därför är vad han vill uppnå genom denna eller ett genomgångsled därtill. Ett skolexempel på indirekt uppsåt är det fallet, att någon för att få ut en livförsäkring tagen på en flygpasagerares liv bringar flygmaskinen att störta så att alla ombordvarande omkommer. Till den ifrågavarande passagerarens död har han direkt uppsåt, emedan dennes död för honom framstår som ett genomgångsled till vad han vill uppnå, nämligen att utfå försäkringen, men om han inser att de andra måste omkomma, har han indirekt uppsåt till deras död. Det förekommer i brottsbalken aldrig ett uppsåtsrekvisit som kan uppfyllas endast genom indirekt uppsåt. Det kräves antingen direkt uppsåt eller också är, och det är det vanliga, uppsåt i vilken som helst av de tre uppsåtsformerna tillräckligt.

Eventuellt uppsåt, även kallat *dolus eventualis*, till viss effekt föreligger, om gärningsmannen inser att effekten är möjlig (ehuru icke nödvändigt förbunden med handlingen) och det tillika kan hållas för visst att han skulle ha handlat som han gjort även om han insett att effekten skulle inträffa. Det kräves alltså, att han inser att det föreligger en risk för effekten, men detta är icke tillräckligt. Man skall dessutom om honom våga påstå, att han är så hänsynslös att han skulle ha handlat som han gjort även om han vetat att risken skulle förverkligas. Ett exempel på *dolus eventualis* är det fallet, att någon lägger ut gift för att döda råttor, att grannens hund äter därav och dör och att den som lade ut giftet insåg risken härför men skulle ha lagt ut giftet även om han varit säker på att en hund skulle komma att förtära giftet och dö därav.

Vad här sagts om uppsåt beträffande effekt har motsvarande tillämpning beträffande gärningsomständigheterna. Även dessa, nämligen i den mån de hör till rekvisiten i brottsbeskrivningen, skall vara täckta av uppsåt. Beträffande gärningsomständigheterna föreligger *dolus directus*, om gärningsmannen känner dem. I detta avseende blir det ingen skillnad mellan *dolus directus* och *dolus indirectus*. För att *dolus eventualis* skall föreligga kräves, att gärningsmannen misstänker att gärningsomständigheterna föreligger och att han skulle ha handlat som han gjorde även om han varit viss om att de förelegat.

Såsom *dolus eventualis* här bestämts, är begreppets räckvidd starkt begränsad. Det är givet, att en domstol måste ha starka skäl för att våga hålla för visst att den tilltalade skulle ha handlat som han gjorde även om han varit viss om effektens inträffande eller omständighetens förhandenvaro.

Inte heller begreppet *oaktsamhet*, även kallat *culpa*, definieras i brottsbalken. Med *oaktsamhet* förstås en avvikelse från vad som anses såsom ett riktigt eller åtminstone godtagbart beteende eller, när *oaktsamhetskravet* såsom t. ex. vid brottet häleriförseelse har avseende allenast på gärningsmannens insikt, en avvikelse från riktigt insikt. Det fordras dessutom, att det kan begäras av gärningsmannen att han i den situation som förelåg handlade riktigt eller åtminstone godtagbart eller att han hade den rätta insikten.

Vid bedömningen av om *oaktsamhet* föreligger har man, liksom vid tolkningen av andra uttryck som förekommer i lagtext, att utgå från gängse uppfattning eller språkbruk bland omdömesgillt folk. I ganska stor utsträckning ger emellertid lag eller myndighets föreskrift anvisning om vad som är ett riktigt beteende, och det samma gör tekniken eller det faktiskt brukliga tillvägagångssättet bland kunniga och ansvarsmedvetna människor i en situation av ifrågavarande slag. Bedömarens eget omdöme om vad som är aktsamt eller oaktsamt har emellertid ett visst spelrum. I själva uttrycket *oaktsamhet* eller motsvarande uttryck ligger en uppmaning till och ett bemyndigande för domstolen att vid culpabedömningen taga hänsyn till vad som är erforderligt i fråga om aktsamhet. Ibland framhåller lagen att *culpa* är brist på erforderlig aktsamhet.

Hänsyn skall emellertid tagas till den ifrågavarande individens möjligheter att handla riktigt. Fysiska defekter, såsom dålig syn eller hörsel eller svaga kroppskrafter, och även intellektuell undermålighet beaktas i princip, men den ursäktande verkan av sådan omständighet är starkt begränsad därav, att det anses culpöst att någon försatt sig i en situation som han, enligt vad han borde ha förstätt, icke behärskade.

När enligt brottsbeskrivningen en effekt skall ha orsakats culpöst, skall den culpösa handlingen ha varit culpös i förhållande till effekten. Detta innebär emellertid icke, att effekten måste ha varit en sannolik följd av handlingen eller att den handlande på grund av risken för just denna effekt bort avhålla sig från handlingen. Det är tillräckligt, att den culpöst handlande hade anledning att taga risken för effekten i beräkning. Att köra bil med alltför hög fart är oaktsamt på grund av risk för mångahanda olyckor som kan uppkomma därav.

A andra sidan kräves, för att en effekt skall anses culpöst orsakad, att gärningsmannen hade anledning att taga risken för effekten i beräkning. Detta har betydelse vid uppsåtlig misshandel, som har döden till följd ehuru denna utgång icke är täckt av gärningsmannens uppsåt. Att misshandla annan strider mot elementära regler för uppförande, och man kunde därför vara frestad att antaga att om misshandeln orsakar döden den misshandlande alltid skulle, förutom för misshandel, vara att fälla till ansvar för vållande till annans död. Så är emellertid icke fallet. Misshandeln skall vara culpös i förhållande till döden, och detta innebär, i enlighet med det nyss sagda, att den misshandlande skall ha haft anledning att taga risken för den dödliga utgången i beräkning. Det våld han förövade kan vara så ringa, att det endast på grund av särskilt oturliga omständigheter eller på grund av någon dold svaghet hos den misshandlade fick döden till följd.

Förarbetena till 1966 års ändring i djurplågeriparagrafen

Till grund för 1966 års ändring i 16 kap. 13 § brottsbalken låg *djurskyddsutredningens* betänkande *Djurplågeri, vetenskapliga djurförsök samt djurskyddsordning* (SOU 1961: 45).

Vid behandlingen av frågan om en skärpning av straffbestämmelserna mot djurplågeri (s. 21 f.) tog utredningsmannen i sin framställning sikte på bestämmelserna i 11 kap. 13 § strafflagen vilka ännu gällde, när hans betänkande avgavs. För egen del höll utredningsmannen före att judikaturen väl inte i och för sig gav anledning till en ändring i dessa bestämmelser. Emellertid ansåg han att det å andra sidan inte kunde förnekas, att avfattningen gav anledning till erinringar. Uttrycket »otillbörligt lidande» ledde enligt hans mening språkligt sett till antagande, att ordet »otillbörligt» skulle hänföras till den som utsätts för lidandet. Begreppet otillbörlighet syntes honom i stället böra hänföras till den åtgärd som gett upphov till lidandet. Enligt utredningsmannen kunde detta lämpligen i lagtexten uttryckas så att den som otillbörligen utsätter djur för lidande skall dömas för djurplågeri. Om det mått av lidande, som i de olika fallen skall föreligga för att i förening med den otillbörliga åtgärden medföra straffansvar, kunde självfallet råda olika meningar. Allmänt syntes böra gälla att den smärta, för vilken djuret blivit utsatt, haft en icke obetydlig intensitet och varaktighet.

Sedan betänkandet remissbehandlats tog *chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling*, upp innehållet i detta till behandling i proposition nr 138 vid 1965 års riksdag. Beträffande den ifrågasatta ändringen av djurplågeriparagrafen anförde han följande.

Vad gäller brottsbeskrivningen innebär ändringsförslaget att straff för djurplågeri skall drabba den »som, genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, otillbörligen utsätter djur för lidande». Mot detta förslag har vid remissbehandlingen riktats viss kritik av närmast formell art. Dessutom har några remissinstanser anmält tvivel på att omformuleringen av gärningsbeskrivningen kan påskynda utvecklingen i riktning mot en önskvärd strängare bedömning av djurplågerifallen. Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker emellertid förslaget.

För egen del har jag blivit övertygad om att stadgandet om straff för djurplågeri för närvarande tillämpas alltför restriktivt och att det därför är motiverat att förtydliga stadgandet så att det ger ett mera lättillgängligt uttryck för det avsedda innehållet. Detta kan ske genom en omformulering i den riktning som utredningsmannen har förordat. Den kritik av formell art som vid remissbehandlingen har framförts mot förslaget väger enligt min mening inte särskilt tungt. Jag föreslår därför att brottsbeskrivningen ändras så att djurplågeri anges föreligga, om någon, genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt, otillbörligen utsätter djur för lidande.

I anledning av förslaget om ändring av djurplågeriparagrafen väcktes en motion (II: 906) vari framhölls att ordet otillbörligen, såsom det placerats i departementschefens förslag, kunde ge upphov till tolkningssvårigheter och förhindra utvecklingen i riktning mot en önskvärd strängare bedömning av djurplågerifallen. Med hänsyn härtill föreslogs att författningstexten skulle utformas så att den som genom miss-

handel, överansträngning eller vanvård eller otillbörligen på annat sätt utsätter djur för lidande skall straffas för djurplågeri.

Tredje lagutskottet yttrade i sitt av riksdagen godtagna utlåtande (1965: 31).

I gällande lagtext har otillbörligheten anknutits till effekten av gärningsmannens handling, nämligen djurets lidande. Mot en sådan utformning kan invändas att ordet otillbörlig från språklig synpunkt inte bör användas för att utmärka graden av lidande. En närmare bestämning av »lidande» torde f. ö. knappast vara erforderlig. Redan i detta ord som sådant torde ligga att den smärta, för vilken djuret blivit utsatt, haft en icke obetydlig intensitet och varaktighet. Det torde vidare vara uppenbart, att bedömningen utfaller olika beträffande olika slag av djur, exempelvis varmblodiga och kallblodiga djur. Däremot synes det böra kunna av lagtexten utläsas att vissa handlingar som förorsakar djur lidande i viss utsträckning måste tolereras med hänsyn till legitima intressen. Detta torde lämpligen kunna uttryckas genom att ordet »otillbörligen» placeras som departementschefen föreslår. En placering av det berörda ordet såsom motionärerna förordar skulle däremot medföra bl. a. att all misshandel i teknisk mening, oavsett om förfarandet med hänsyn till omständigheterna kan anses tillbörligt eller inte, föranleder straff. Motionärernas förslag till lagtext medger i sin utformning icke något undantag i dessa avseenden. Genom propositionsförslaget kommer vidare den önskvärda ändringen till stånd att begreppet »otillbörlighet» hänföres till den åtgärd som gett upphov till lidandet. Gärningsmannens sinnelag och avsikten med den påtalade gärningen kommer därigenom att få ökat beaktande. Den föreslagna formuleringen synes dock i stort sett motsvara de synpunkter, som i allt fall på senare tid anlagts vid gällande lags tillämpning.

Vid utformningen av straffbestämmelserna i brottsbalken, som trädde i kraft den 1 januari 1965, har — med avvikelse från den regelmässigt följda grundsatsen att uppta sex månaders maximum vid omvandling av sådana straffskalor i strafflagen där fängelse utan särskilt utsatt maximum förekommit — såsom maximum fastställts fängelse i två år för djurplågeri. Avsikten härmed var att markera att lagstiftaren numera betraktar djurplågeri som ett allvarligt brott. Utskottet, som delar detta betraktelsesätt, finner det angeläget att stadgandet om djurplågeri icke av domstolarna tillämpas med sådan mildhet som för närvarande ofta synes vara fallet. Syftet med motionen II: 906 synes därigenom vara tillgodosett. På grund av det nu anförda tillstyrker utskottet, med avstyrkande av motionsyrkandet, propositionsförslaget i denna del.

Varken i djurskyddsutredningens betänkande eller i propositionen uppmärksammades frågan om utvidgande av djurplågerilagstiftningen till att omfatta även vårdslösa handlingar. Vid remissbehandlingen av betänkandet väckte emellertid *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* fråga härom. Föreningen sade sig dock sakna tillräcklig överblick av denna fråga för att kunna hysa någon säker mening om behovet av att även ovarsamhetshandlingar kriminaliseras. Ett stadgande om straff för den som av grov vårdslöshet gör sig skyldig till djurplågeri kunde dock enligt föreningen förmodas ha ett starkt stöd i den allmänna rättsuppfattningen.

1969 års riksdag

Vid 1969 års riksdag väcktes en motion (II: 934) med yrkande att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av 16 kap. 13 §

brottsbalken som med utgående från vad i motionen anförts efter utredning syntes lämplig. Motionärerna åberopade bl. a. att djurplågeriparagrafen enligt deras mening inte tillämpades på ett effektivt och tillfredsställande sätt. Den främsta anledningen härtill sades vara att åklagaren ställdes inför mycket stora svårigheter när det gäller att bevisa att en gärningsman i handlingsögonblicket haft uppsåt att tillfoga djuret lidande. För att råda bot på detta ansåg motionärerna att djurplågeribrott borde föreligga oavsett om gärningen begåtts av uppsåt eller av vårdslöshet. Alternativt föreslog de att brottsbeskrivningen ändrades så att djurplågeribrott föreligger redan om gärningen är ägnad att tillfoga djuret lidande. Härigenom skulle åklagaren enligt motionärernas mening bli befriad från de bevissvårigheter som för närvarande möter honom.

I remissyttranden över motionen uttalade sig *Svea hovrätt* och *veterinärstyrelsen* för en översyn av djurplågeriparagrafen. *Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund* instämde i det förslag till ändring av lagrummet som motionärerna framfört. *Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare* avstyrkte bifall till förslaget om utredning för närvarande beträffande den ifrågasatta ändringen. *Riksåklagaren* avstyrkte också motionen.

Svea hovrätt anförde att den kritik som i motionen riktats mot brottsbalkens djurplågeriparagraf enligt hovrättens mening icke saknade fog, varför en översyn vid lämplig tidpunkt av hithörande bestämmelser syntes påkallad. Hovrätten ansåg att av de i motionen framlagda förslagen borde tanken att i paragrafen införa ett stadgande avseende grov oaktsamhet i första hand övervägas.

Veterinärstyrelsen delade helt motionärernas uppfattning om det olämpliga i brottsbalkens krav på att uppsåt skall föreligga för att någon skall kunna fällas i djurplågerimål. Detta krav hade lett till för styrelsen och, framhöll styrelsen, säkerligen även för den allmänna opinionen stötande domar i en del fall. Som exempel härpå nämnde styrelsen följande mål. En djurägare skulle föda upp några tjurur till slakt. Dessa ställdes som ganska små upp vid ett foderbord och tjudrades på konventionellt sätt med ett järnbindsle runt halsen. Till följd av en ur djurskyddssynpunkt helt otillbörlig slöhet i vården justerades aldrig bindslena vartefter tjurarna växte. Bindslena trängde in i köttet runt halsen och kom så småningom att ligga i en tunnel i muskulaturen. Tunneln slöt sig delvis, ur kvarvarande öppningar sippade fram ett illaluktande var. Djurägaren åtalades men frikändes av rätten då uppsåt att plåga djuren inte ansågs ha förelegat. Mot bakgrunden av paragrafens brottsbeskrivning »Den som genom misshandel, överansträngning eller *vanvård* eller på annat sätt otillbörligen utsätter djur för lidande», ansåg styrelsen domslutet orimligt.

Styrelsen sade sig vidare i relativt stort antal fall under hand ha erfarit att åklagarmyndighet avstått från att väcka åtal vid djurplågeri därför att uppsåt inte ansetts ha förelegat. En modifiering av uppsåtskravet torde enligt styrelsens uppfattning medverka till en verkningsfull lagtillämpning, vilket styrelsen i likhet med motionärerna fann synnerligen önskvärt. Förslaget om att enbart gärning ägnad att

tillfoga lidande skulle vara straffbar syntes däremot styrelsen vara alltför långtgående.

Enligt *Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund* synes domstolar och framför allt åklagare ha blivit ännu mera restriktiva vid rättstillämpningen efter 1966 års lagändring. Förbundet ansåg att orsaken härtill främst torde ha varit den stora bevisbörda, som lagts på åklagaren. Tredje laguskottets år 1965 uttalade åsikt, att »djurplågeri är ett allvarligt brott, och att domstolarna därför inte borde tillämpa djurplågeriparagrafen med sådan mildhet som ofta skedde» hade således inte följts, framhöll förbundet. För att få en mera effektivt verkande djurskyddsparagraf syntes det förbundet nödvändigt, att bevisbördan för åklagaren minskades och att lagrummets bestämmelser omformulerades på sådant sätt, att uppsåtskravet uppges eller att brottskonstruktionen ändras från att avse lidande till att blott avse handlande.

Riksåklagaren uttalade bl. a., att det, frånsatt att tvekan kan råda om behovet att utvidga djurplågeriparagrafen till att omfatta också vårdslösa former av djurplågeri, också fanns skäl att från andra synpunkter tveka inför ett genomförande av en så vidsträckt kriminalisering. Han ansåg att möjligheterna att på ett effektivt sätt övervaka efterlevnaden av en sådan bestämmelse måste bedömas som små. Beivran av vårdslösa former av djurplågeri skulle sannolikt endast kunna ske undantagsvis. Förslaget om att djurplågeribrott skulle föreligga redan om gärningen var ägnad att tillfoga djuret lidande, skulle enligt riksåklagarens mening inte på något väsentligt sätt vidga det område, inom vilket brottet för närvarande kan beivras.

Riksåklagaren ville i sammanhanget också varna för övertro på straffets förmåga att få människor att handla på visst sätt. Ett vidgat straffansvar ledde inte med säkerhet till ett förbättrat djurskydd. Vidare borde erinras om det betänkliga i att införa straffbestämmelser vilkas efterlevnad inte kunde effektivt övervakas. Sådana bestämmelser leder på sikt till minskad respekt för gällande lagregler, framhöll riksåklagaren. Andra åtgärder än vidgat straffansvar, t. ex. ökad information till allmänheten, syntes honom därför i första hand böra övervägas. Sådana åtgärder kunde visa sig vara ett mera effektivt medel för att uppnå ett förbättrat djurskydd, framhöll riksåklagaren.

Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare ansåg att djurplågeriparagrafen genom det förhållandevis stränga maximistraflet redan inrymmer möjlighet till ingripande på effektivt sätt. Beaktades därjämte utskottets rekommendation till domstolarna om mindre mildhet vid lagbudets tillämpning, torde enligt föreningen åtskilligt vara vunnet för förverkligande av syftet med motionen. Föreningen ansåg vidare att det väl kunde anses tilltalande att straffbelägga även handling, som är ägnad att tillfoga djuret lidande. Därigenom skulle åklagaren måhända besparas svårigheter i avseende å bevisningen. Enligt föreningen föreföll det emellertid vara att tillfredsställa ett alltför långt gående krav, om det stadgades, att brott skulle föreligga redan i det handlande, som kunde framkalla lidande. Troligen skulle en dylik utvidgning inte framstå som tillräckligt underbyggd i det allmänna rättsmedvetandet.

Vad slutligen angår frågan om ansvar för djurplågeri, begånget av vårdslöshet, erinrade föreningen om att kriminalisering i brottsbalken av gärningar, begångna av vårdslöshet, oaktsamhet eller grov oaktsamhet, är begränsad. Ehuru visst fog kunde finnas för undersökning rörande möjligheterna till kriminalisering jämväl av culpahandling vid djurplågeri borde med hänsyn härtill sådan utredning anstå, till dess anledning förekommit att föranstalta om en allmän översyn av brottsbalkens dolus- och culpasystem.

Föreningen pekade slutligen på att brottsbeskrivningen i lagbudet om djurplågeri ändrats efter brottsbalkens tillkomst, varigenom återgång väsentligen skett till det betraktelsesätt, som kom till uttryck i stadgandets utformning före 1945. Att redan nu återigen aktualisera frågan om revision av stadgandet kunde därför röna berättigat motstånd. Givetvis, framhöll föreningen, är icke förty revision av nöden, om sådana fall uppmärksammats, som gör talet om alarmerande situation befogat. Såvitt föreningen hade sig bekant, förelåg icke den situationen.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 46, pekade *tredje lagutskottet* på att remissinstanserna hade delade meningar om behovet av en översyn av djurplågeriparagrafen. Eftersom paragrafen nyligen ändrats kunde det röna berättigat motstånd att återigen aktualisera frågan om revision av stadgandet, anförde utskottet. Utskottet ville dock starkt understryka att djurplågeri är att betrakta som ett allvarligt brott. Vid utformningen av straffbestämmelserna i brottsbalken hade lagstiftaren markerat detta genom att såsom maximum fastställa fängelse i två år för djurplågeri, anförde utskottet. Utskottet ville också erinra om att utskottet i sitt utlåtande (1965: 31) över förslaget till den år 1966 ikraftträdde ändringen av paragrafen framhållit brottets allvarliga karaktär och särskilt understrukit det angelägna i att stadgandet om djurplågeri inte av domstolarna tillämpades med sådan mildhet som ofta syntes vara fallet. Utskottet ansåg sig kunna förutsätta att djurplågeriparagrafen tillämpades i enlighet med vad utskottet sålunda uttalat. Med hänsyn till det anförda var utskottet i likhet med riksåklagaren tveksamt i fråga om behovet av en utvidgning av straffbestämmelsen till att även avse vårdslösa former av djurplågeri. Möjligheterna att på ett effektivt sätt övervaka efterlevnaden av en sådan bestämmelse måste också bedömas som relativt små, anförde utskottet. I sammanhanget ville emellertid utskottet framhålla att inte sällan möjligheter borde föreligga att utmäta straff för vanvård av djur. Utskottet anslöt sig vidare till riksåklagarens uppfattning att förslaget om att brott skulle föreligga redan om gärningen var ägnad att tillfoga djuret lidande inte på något väsentligt sätt skulle vidga det område, inom vilket brottet för närvarande kan beivras. Utskottet pekade på att endast ett remissorgan ställt sig positivt till en sådan ändring av brottsbeskrivningen. Med hänsyn till vad sålunda anförts och då goda förutsättningar att ingripa effektivt mot djurplågeri enligt utskottets mening förelåg vid skärpt tillämpning av gällande lagstiftning saknades anledning att föranstalta om översyn av djurplågeriparagrafen. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionen. Utvecklingen i fråga om tillämpningen av paragrafen borde dock följas med uppmärksamhet, framhöll utskottet avslutningsvis.

Motionerna

I motionerna I:39 av herr *Schött* och fröken *Stenberg* och II:43 av herr *Werner m. fl.* erinras om att statsmakterna med 1966 års ändring i 16 kap. 13 § brottsbalken åsyftade en strängare bedömning av djurplågerifallen. Enligt motionärerna har docenten vid Lunds universitet, dr Carl M. Elwing, som följt rättstillämpningen konstaterat att den nya lagstiftningen inte medfört några förändrade förhållanden på fältet. Antalet publicerade rättsfall är fortfarande anmärkningsvärt blygsamt; domstolar och framför allt åklagare tycks ha blivit ännu mera restriktiva vid rättstillämpningen, anför motionärerna. Orsaken härtill säges främst vara den stora bevisbörda som lägges på åklagaren. Också i motionen I: 41 av herrar *Tistad* och *Hans Petersson* samt II: 41 av herrar *Sjöholm* och *Strömberg* anføres att straffansvaret i paragrafen är alltför snävt begränsat med hänsyn till att det fordras att gärningen är uppsåtlig för att djurplågeribrott skall föreligga. I båda motionsparen åberopas det av veterinärstyrelsen i ovan redovisade remissvar refererade fallet med de tjuvdrade tjurarna. Motionärerna framhåller att eftersom konfrontationen med 16 kap. 13 § brottsbalken inte gav något resultat är det uppenbart att grov vanvård av djur och utsättandet av djur för svåra lidanden alltjämt kan ske inom lagens gränser. Enligt motionärerna kan slutsatsen av detta konstaterande inte gärna få bli någon annan än att gränserna för det straffbara området i fråga om djurplågeri måste vidgas. Naturligast och effektivast torde därvid vara att straffbelägga all sådan vårdslöshet som medför att djur utsättes för otillbörligt lidande, anføres i motionsparet I: 41 och II: 41. I motionsparet I: 39 och II: 43 åberopas att veterinärstyrelsen framhållit att en modifiering av uppsåtskravet skulle medverka till en verkningsfull lagtillämpning. Rimligtvis borde, anför motionärerna, sådan handling som vittnar om grov oaktsamhet vid innehav av djur också kunna påtalas i dag.

Avslutningsvis anføres i sistnämnda motionspar att välfärdsstaten borde kunna ge djuren ett bättre skydd än vad nu är fallet. En allt intensivare forskning med levande djurmateriel och en hårt rationaliserad animalieproduktion måste i ett kulturland också ställa ökade krav på garantier mot inhuman behandling av djuren. Utan att rikta kritiken mot någon bestämd yrkesgrupp kan man med fog påstå att förhållandena på många håll är djupt otillfredsställande, framhåller motionärerna.

Utskottet

Djurplågeriparagrafen i brottsbalken, 16 kap. 13 §, som avser både de tama och de vilda djuren, är grundläggande för den rättsliga regleringen av djurskyddet. Enligt paragrafen skall dömas för djurplågeri om någon genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt otillbörligen utsätter djur för lidande. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. För att djurplågeribrott skall anses föreligga krävs enligt huvudregeln i 1 kap. 2 § brottsbalken att gärningen är uppsåtlig. Gärningsmannen skall alltså ha insett att djuret åsamkades lidande. Det är emellertid till fyllest med s. k. eventuellt uppsåt.

Motionärerna anser att djurplågerifallen inte beivras på ett effektivt och tillfredsställande sätt. Den främsta anledningen härtill sägs i båda motionsparen vara att åklagaren ställs inför mycket stora svårigheter när det gäller att bevisa att en gärningsman i handlingsögonblicket haft uppsåt att tillfoga djuret lidande. Motionärerna anser därför att gränserna för det straffbara området i fråga om djurplågeri måste vidgas. I motionerna I:39 av herr Schött och fröken Stenberg och II:43 av herr Werner m. fl. framhålles att en sådan handling, som vittnar om grov oaktsamhet vid handhavande av djur, bör kunna påtalas, och de hemställer att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om översyn av djurplågeriparagrafen. I motionerna I:41 av herrar Tistad och Hans Petersson och II:41 av herrar Sjöholm och Strömberg hemställes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till sådan ändring av djurplågeriparagrafen att däri stadgat straffansvar kommer att omfatta även djurplågeri förorsakat av vårdslöshet.

Av det remissyttrande, som veterinärstyrelsen avgav i anledning av ett motionsyrkande vid föregående års riksdag om utvidgning av straffansvaret vid djurplågeri, framgår att den kritik som riktas mot djurplågeriparagrafen inte saknar fog. Utöver det fall av djurplågeri, som redovisats i nämnda yttrande, har utskottet haft tillfälle att ta del av andra rättsfall, som visar att uppsåtskravet medför svårigheter för domstolarna när det gäller att beivra även allvarliga former av djurplågeri. Enligt veterinärstyrelsen förekommer vidare ett stort antal fall, där åklagaren avstått från att väcka åtal därför att uppsåt inte ansetts ha förelegat.

Som utskottet vid flera tillfällen understrukit är djurplågeri ett allvarligt brott. Det är därför mycket otillfredsställande om gällande bestämmelser i brottsbalken inte i önskvärd utsträckning medger effektiva ingripanden i fall då djur åsamkats

lidande. Det föreligger därför skäl att undersöka möjligheterna till att utvidga lagstiftningen om djurplågeri till att avse även vårdslösa handlingar.

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen i anledning av motionerna I:39 och II:43 samt I:41 och II:41 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört; samt

B. att motionerna i övrigt inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1970

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m)*, Nils-Eric Gustafsson (cp), Erik Jansson (s)*, Skårman (fp)* och Berglund (s)*;

från andra kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Ekström (s), Sundelin (s), fröken Anderson (s), herrar Wachtmeister (m)*, Josefson i Arrie (cp) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering